

บทวิเคราะห์ทุนทางสังคมกับการบริหารการคลัง
ขององค์การบริหารส่วนตำบล

อภิปรายผลการศึกษา

ตามที่คุณศึกษาได้นำเสนอผลการศึกษาและผลการวิเคราะห์องค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสองแห่งในบทที่ 4 และบทที่ 5 นั้น พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมและการบริหารการคลังขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสองมีความเกี่ยวข้องกันอย่างซับซ้อน ที่สัมพันธ์ในมิติของความหลากหลาย ที่ระบบย่อยต่าง ๆ จะต้องมาสัมพันธ์ร่วมกันในเชิงตอบโต้หรือปฏิสัมพันธ์ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้ทำการอภิปรายผลในเชิงความสัมพันธ์ที่ทุนทางสังคมมีผลต่อการบริหารการคลังขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสอง ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. พัฒนาการของความสมบูรณ์ของทั้งสององค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีที่ตั้งอยู่ใกล้ตัวเมืองจังหวัดชลบุรี สามารถเดินทางเข้าตัวเมืองได้ง่าย โดยใช้เส้นทางคือถนนสุขุมวิท อยู่ตรงข้ามตำบลอ่างศิลา ดังนั้นจึงเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีความเจริญ ประชากรในพื้นที่จึงมีทั้งประชากรตามภูมิลำเนาและประชากรแฝง

ตำบลห้วยกะปิเป็นตำบลหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมา โดยเฉพาะในแง่ประชากรแล้ว เป็นคนจีนอพยพที่มาขึ้นเรือที่สะพานปลาในตัวเมืองชลบุรี แล้วเคลื่อนย้ายมาตั้งหลักแหล่งที่ตำบลห้วยกะปิ โดยมักจะประกอบอาชีพทำไร่ทำนา การทำไร่ในช่วงแรกก็คือไร่อ้อย ซึ่งเป็นอาชีพที่มีความถนัดของคนจีนอพยพในขณะนั้น บริเวณเดิมของพื้นที่นี้เป็นป่าไม้ที่สัตว์ป่าอาศัยอยู่ เนื่องจากพื้นที่มีความเหมาะสมในการอาศัยอยู่ เนื่องจากมีทั้งป่า ภูเขา และแหล่งน้ำ

ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดก็เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี อยู่ห่างจากตัวเมืองลพบุรีประมาณ 10 กม. การเดินทางค่อนข้างสะดวก มีถนนพหลโยธินผ่าน ในบริเวณตำบลเขาสามยอดในอดีตมีความสมบูรณ์ มีป่าไม้และสัตว์ป่า รวมถึงสามารถหาของป่าและพืชป่ามาใช้ในการปรุงอาหารได้ เป็นบริเวณที่เหมาะสมกับการตั้งค่ายทางทหาร ทำให้บริเวณนี้มีค่ายทหารเกิดขึ้นจำนวน 8 ค่าย และมี

โรงพยาบาลทหารคือ โรงพยาบาลอานันทมหิดล นอกจากนี้ยังมีส่วนราชการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่สำคัญคือโรงพยาบาลลพบุรี การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ทั้งสองหน่วยงานถือได้ว่าเป็นหน่วยที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของชาวบ้านในตำบลเขาสามยอด

จากสภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสองมีความอุดมสมบูรณ์มีส่วนทำให้การดำเนินการเป็นไปได้อย่างราบรื่น ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ ทำให้ชาวบ้านสามารถดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ จินานุวัฒนา (2546) ศึกษาเรื่อง "กระบวนการทุนทางสังคมในการดำเนินงานธุรกิจชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรชาวสวนคลองกระเจง ตำบลคลองกระเจงอำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย" พบว่า การที่ชุมชนมีสภาพภูมิประเทศ ทำเลที่ตั้งที่ใกล้แหล่งน้ำและทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์นับว่ามีส่วนทำให้การดำเนินธุรกิจชุมชนเป็นไปได้อย่างดียิ่งขึ้น และ กวิพัฒน์ สุขแจ่ม (2547) ได้ศึกษาเรื่อง "ทุนทางสังคมกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด : กรณีศึกษาบ้านงคลองจระเข้หน้า ตำบลเกาะไร่ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา" ผลการศึกษาพบว่า ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ชุมชนมีทุนสิ่งแวดล้อม ทุนมนุษย์ และทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างพอเพียง เป็นผลทำให้คนสามารถอยู่ร่วมกันและอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อมได้อย่างปกติสุข มีความเอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีนี้ได้นำมาซึ่งการสั่งสมของทุนทางสังคมในชุมชน

2. ความเชื่อถือและศรัทธาต่อผู้นำ จะส่งผลอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์การบริหารส่วนตำบล เช่นกรณีขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิ ปัจจัยเรื่องผู้นำนี้มีมาตั้งแต่สมัยกำนันน้องหรือนายวัฒนา ตั้งประกอบ ที่มีจิตใจในการช่วยเหลือชาวบ้านอย่างแท้จริง กำนันน้องได้เข้าไปช่วยเหลือชาวบ้านทั้งงานในหน้าที่ตามภารกิจของกำนันที่กฎหมายปกครองท้องถิ่นกำหนดไว้ และภารกิจที่จะช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนรวมถึงภารกิจต่าง ๆ ที่เป็นภารกิจส่วนตัวของชาวบ้านอีกด้วย โดยที่จะไม่เข้าช่วยเหลือหรือร่วมมือกับกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย เมื่อชาวบ้านมีความศรัทธาต่อผู้นำกำนันน้องก็ส่งผลต่อรุ่นลูกตามค่านิยมสังคมไทย การบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิในยุคต่อมาจึงง่ายขึ้น ประกอบกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคือคุณจักรวาล ตั้งประกอบ ก็แสดงภาวะผู้นำที่เป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ โดยเฉพาะชาวบ้านและพนักงานภายในองค์การบริหารส่วนตำบลเองก็มีความเคารพนับถือนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างมาก

ความศรัทธาเป็นเรื่องของความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อถือ ความรัก และความจริงใจ ชาวบ้านและพนักงานในตำบลเขาสามยอกต่างก็มีความศรัทธาต่อตัวทีมผู้นำ ว่ามีความสะอาด โปร่งใส ทำเพื่อส่วนรวม และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เมื่อชาวบ้านมีความรู้สึกดังกล่าวแล้ว ก็ยินดีที่จะเสียภาษี และมีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้จ่ายไม่ว่าจะเป็นการเสนอปัญหาและความต้องการและการร่วมตรวจสอบการใช้จ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอก ประกอบกับพนักงานส่วนตำบลเขาสามยอกต่างก็มีความศรัทธาต่อทีมผู้นำ มีความรู้สึกเชื่อมั่นว่าผู้นำทำเพื่อส่วนรวมมิใช่ส่วนตัว ก็จะทำให้พนักงานมีขวัญกำลังใจ พร้อมจะทุ่มเทการทำงานอย่างเต็มที่ สามารถใช้ทีมผู้นำเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงานได้อย่างดียิ่ง

ต้องยอมรับว่า การที่ชาวบ้านตำบลเขาสามยอกมีความศรัทธาต่อทีมผู้นำนี้นั้นขึ้นอยู่กับ 4 ขาหลักด้วยกัน กล่าวคือ ถ้าองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอกเปรียบเสมือนเก้าอี้ ประกอบด้วย 4 ขาด้วยกัน แต่ละขาช่วยค้ำยันให้องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอกปฏิบัติงานได้อย่างดียิ่งนั้น ขึ้นอยู่กับ

- นายกององค์การบริหารส่วนตำบลและที่ปรึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลที่สามารถเชื่อมโยงกับระดับชาติและระดับจังหวัดได้ดี กล่าวคือที่ปรึกษานั้นเป็นที่ปรึกษาของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ย่อมที่จะมีสายสัมพันธ์และเครือข่ายภายในกระทรวงมหาดไทย คือกรมการส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ย่อมรู้ดีว่า ทิศทางควรจะดำเนินไปอย่างไร ช่องทางการของงบประมาณต่าง ๆ ที่จะนำมาพัฒนาตำบลเขาสามยอก ประกอบกับนายกององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นบุคคลที่มีบุคลิกอ่อนน้อม สามารถเข้ากับคนได้ทุกระดับ มีความจริงใจในการทำงาน นั่นคือมีความพร้อม จึงยิ่งทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อถือศรัทธาตามไปด้วย

- รองนายกององค์การบริหารส่วนตำบล คุณสุพัตรา สายัณห์ เป็นภรรยาของสมาชิกสภาจังหวัดลพบุรีหรือ ส.จ. ซึ่งตำบลเขาสามยอกก็เป็นพื้นที่ที่เป็นฐานเสียงอยู่ด้วย และอยู่ในทีมเดียวกับนายกององค์การบริหารส่วนจังหวัด การจัดสรรงบประมาณหรือการกำหนดโครงการต่าง ๆ ลงในพื้นที่ตำบลเขาสามยอกจึงเป็นสิ่งที่มีโอกาสจะหลีกเลี่ยงได้ ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเหล่านี้ย่อมเป็นทั้งผลดีและผลเสียต่อสังคมไทย ถ้าหากรู้จักใช้ในทางที่ถูกต้องก็น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารได้

- รองนายกององค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2 (พ.ต.ประยุทธ์ พิมพ์าเรือ) และประธานสภาฯ (พ.ต.ชลอ เหมือนชู) ต่างก็เคยเป็นทหารในพื้นที่ทั้งสองท่านและยังมีประวัติที่

น่าเชื่อถือ ไม่เคยมีประวัติในทางเสื่อมเสีย ก็จะเป็นประโยชน์ในการประสานกับค่ายทหารและครอบครัวของทหารที่ตั้งรกรากในตำบลเขาสามยอด เนื่องจากทั้งสองท่านย่อมมีทั้งพี่ น้องและเพื่อนร่วมงาน รวมทั้งรู้ขนบธรรมเนียมของทหารเป็นอย่างดี ทำให้เกิดการพูดภาษาเดียวกัน การประสานงานก็จะสะดวกและง่ายขึ้น

- ขาหลังสุดท้ายก็คือ พนักงานในกองคลังและทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่น นั้น ก็หมายถึง ทูมมนุษย์นั่นเองซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กนกวรรณ จินานุวัฒนา (2546) ที่ผลการศึกษาพบว่า ในการดำเนินงานของธุรกิจกลุ่มแม่บ้านฯ เริ่มตั้งแต่การก่อตั้งปี พ.ศ. 2541 ถึง 2542 จนถึง พ.ศ. 2546 การเกิดกลุ่มเริ่มจากการมีผู้นำที่เข้มแข็ง เสียสละ และความเป็นเครือญาติของคนในชุมชนและณัฐกานต์ จิตรวัฒนา ได้ศึกษาเรื่อง “พัฒนาการทุนทางสังคมของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ บ้านโป่งคำ ตำบลทุ่งพะ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน” ได้ศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมทั้งในและนอกชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการทุนทางสังคม อันได้แก่ ระบบคิด วิถีปฏิบัติและผลลัพธ์ รวมทั้งผลกระทบที่มีต่อคนในชุมชน ซึ่งการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ช่วยให้กระบวนการทุนทางสังคมขับเคลื่อนไปได้นั้น มาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ด้านผู้นำ เป็นต้น

3. ทุนมนุษย์ การสร้างทุนมนุษย์ถือได้ว่าเป็นนโยบายที่สำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิ โดยการสนับสนุนให้บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลไปศึกษาและเข้ารับการศึกษาอบรมในการให้บริการกับประชาชน ถ้าหากมีการจัดการพัฒนาบุคลากรในกองคลัง โดยเชิญวิทยากรจากภายนอกมา ทางองค์การบริหารส่วนตำบลก็ยังได้มีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนชาวบ้านหรือผู้เสียภาษีมาเข้าร่วมรับฟัง อันจะทำให้เกิดความเข้าใจทั้งสองฝ่ายทั้งฝ่ายที่จะต้องเสียสละทรัพยากรให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลมาผลิตบริการสาธารณะและฝ่ายผู้ให้บริการ เมื่อมีทุนมนุษย์ที่มีความสามารถหรือมีคุณภาพสูงแล้ว ก็จะเป็นผลดีต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อไป

ดังกล่าวแล้วว่าทุนมนุษย์ที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดมีนั้น ได้แก่ บุคลากรของกองคลังที่มีความสามารถในการบริหารและการให้บริการด้านการคลัง จนเป็นที่ยอมรับของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกระดับไม่ว่าจะเป็นทีมบริหาร สภาพองค์การบริหารส่วนตำบล หรือชาวบ้าน เมื่อเรียงลำดับหน่วยงานในองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดแล้ว กองคลังเป็นกองที่ได้ลำดับแรกในการทำงาน มีทีมงานที่เข้มแข็ง การทำงานมีการแบ่งงานที่ชัดเจน ผู้อำนวยการกองคลังก็เป็นผู้นำที่เป็นแบบอย่างได้อย่างดี เนื่องจากมีความมั่นใจในระเบียบด้านการคลังและเป็นผู้ที่พนักงานในกองคลังรักอย่างมาก

ทุนมนุษย์อีกประการหนึ่ง ก็คือ ชาวบ้านในพื้นที่โดยส่วนมากมีอาชีพรับราชการทหาร ข้าราชการที่เกษียณอายุ รวมทั้งครอบครัวของคนเหล่านั้นด้วย ซึ่งข้าราชการทหารจะมีส่วนอย่างมากต่อรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตมีจำนวนประชากรส่วนมากเป็นข้าราชการทหารและครอบครัว ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐหัวละ 80 บาท จึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตได้ยอดงบประมาณจากส่วนนี้ ประกอบกับประชากรในพื้นที่ค่อนข้างจะมีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะปกครองตนเอง จึงทำให้เมื่อมีการกระจายอำนาจหรือการให้อำนาจแก่ชุมชนหรือชอยแต่ละแห่งก็มีความพร้อมในการดำเนินการ เมื่อจัดสรรงบประมาณมาให้ส่วนหนึ่งก็ยิ่งส่งผลดี เนื่องจากในการทำงานนั้นจะต้องอาศัยทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งงบประมาณก็เป็นทรัพยากรในการบริหารที่สำคัญประการหนึ่ง ที่มีอาจจะหลีกเลี่ยงได้ เมื่อมีความพร้อมในการทำงานและมีงบประมาณก็ย่อมจะเป็นจุดเริ่มประกายแห่งความสำเร็จได้

นอกจากนี้แล้ว ในตำบลเขาสามยอตนั้นมีส่วนราชการที่ตั้งอยู่ที่สำคัญ คือ ค่ายทหาร โรงพยาบาลลพบุรี การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค และอื่น ๆ เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต จะเห็นได้ว่าส่วนราชการที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลเขาสามยอตเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณสุข ไฟฟ้า หรืออื่น ๆ รวมทั้งส่วนราชการเหล่านี้ ต่างก็ให้ความร่วมมือในการให้บริการแก่ชุมชนอย่างดีโดยตลอดมา โดยเฉพาะลักษณะการให้ความร่วมมือเป็นไปในลักษณะของ “น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า” ต่างก็จะต้องพึ่งพิงซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์มีลักษณะปฏิสัมพันธ์ในเชิงโต้ตอบกันและกัน

สอดคล้องกับงานศึกษาของจิตเทพ ยาสมุทร (2543) เรื่อง “ทุนทางสังคมในชุมชนชนบทภาคเหนือ” พบว่า ทุนทางสังคมในชุมชนแม่ทามีอยู่หลายประเภท เช่น ทุนที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ แก่ ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและผู้นำธรรมชาติ หรือที่เรียกว่าปราชญ์ชาวบ้าน และชาวบ้านผู้เป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ มีส่วนต่อการดำรงอยู่ของชุมชน นอกจากนี้นงานของวิสูตร นุกุลกิจ เรื่อง “ความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา การบริหารงบประมาณและการคลังขององค์การบริหารส่วนตำบลไทรน้อย” (2538) พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารงบประมาณและการคลังขึ้นอยู่กับพฤติกรรม ความรู้ ความเข้าใจของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และการประสานงานกับส่วนราชการอื่น ทุนมนุษย์จึงมีความสำคัญกับการบริหารการคลังขององค์การบริหารส่วนตำบล

4. การรับรู้ร่วมกัน ทางองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสองให้ความสำคัญกับเรื่องนี้อย่างมาก เนื่องจากมีส่วนอย่างสูงต่อการบริหารการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึง

การสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อประชาชนที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลอีกด้วย ชาวบ้านก็จะมีภาพลักษณ์ที่ดี และน่าจะมีความเต็มใจในการเสียภาษีรวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการใช้จ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลอีกด้วย การติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ที่เข้าใจกัน ทางองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิก็ได้ดำเนินการผ่านสื่อทั้งสื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออื่น ๆ

เมื่อชาวบ้านมีความเข้าใจแล้ว ก็จะส่งผลต่อความเชื่อถือและศรัทธาต่อองค์การบริหารส่วนตำบล ถึงแม้ว่าการติดต่อสื่อสารหรือการประชาสัมพันธ์จะต้องมีค่าใช้จ่ายก็ตาม แต่ผลที่ได้รับมักจะเกินกว่าค่าใช้จ่ายที่เสียไปจากการดำเนินการประชาสัมพันธ์ แต่การประชาสัมพันธ์ได้ดี ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องอาศัยบุคลากรทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมกัน แต่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิสามารถดำเนินการได้อย่างดี เนื่องจากทีมผู้บริหารและที่สมาชิกสภาเป็นทีมเดียวกัน มีหัวหน้าทีมคือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ต่างก็มีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ในทีมของนายกนี้ประกอบด้วยทั้งผู้อาวุโสที่เคยร่วมมือในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลตั้งแต่สมัยกำนันน้องและคนรุ่นใหม่ที่มีความพร้อมที่จะเข้ามาร่วมมือในการพัฒนาตำบล

การสร้างการรับรู้ร่วมกันถือได้ว่าเป็นกลไกที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อเกิดความเข้าใจผิดหรือเข้าใจถูกแต่ไม่ทั้งหมด ก็จะทำให้เกิดปัญหาในการนิเทศในเชิงร้ายได้ ความรู้สึกที่จะเสียภาษีหรือการร่วมการตรวจสอบต่าง ๆ ก็จะมีลดน้อยลง เนื่องจากชาวบ้านจะรู้สึกได้ว่า ไม่ค่อยมั่นใจในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล การสร้างการรับรู้ร่วมกันนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดได้ใช้กลไกต่าง ๆ ดังนี้

- สื่อบุคคล เป็นสื่อที่ผู้บริหารมักไม่ค่อยให้ความสำคัญและคำนึงถึง ซึ่งที่จริงแล้วเป็นสื่อหนึ่งที่แทบจะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เนื่องจากมนุษย์จะต้องมีการสื่อสารซึ่งกันและกันอยู่แล้ว การใช้สื่อคนนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดโดยผู้บริหารก็จะเข้าร่วมงานหรือกิจกรรมของชุมชน เช่น การร่วมกิจกรรมไทเก๊ก เป็นต้น ดังนั้นการเข้าร่วมกิจกรรมก็จะบอกกล่าวชุมชนถึงเหตุและผลของกรณีต่าง ๆ รวมถึงการรายงานให้ชาวบ้านได้รับรู้ในกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด รวมถึงการชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับภาษี

- สื่อสิ่งพิมพ์ ก็เป็นอีกสื่อหนึ่งที่องค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสองใช้ประกอบในการสร้างการรับรู้ร่วมกัน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดได้ออกจดหมายข่าวแจ้งการเสียภาษีไปยังผู้มีหน้าที่เสียภาษี วารสารองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดเพื่อแจ้งข่าวการเคลื่อนไหวขององค์การบริหารส่วนตำบล อาทิ การได้รับรางวัลธรรมาภิบาลจากสถาบันพระปกเกล้า แนวทางการพัฒนาของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

- สื่อมวลชน เป็นสื่อที่ส่งผ่านไปถึงผู้รับได้จำนวนมากทำให้เกิดการประหยัดซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดก็อาศัยกลไกของวิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ในการชี้แจงข่าวสารทางการคลังและอื่น ๆ การใช้สื่อมวลชนก็ช่วยในการประหยัดงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากเป็นไปในลักษณะของการขอความร่วมมือ

- การทำเวทีประชาคมและการจัดเหตุการณ์พิเศษ นอกจากการชี้แจงชาวบ้านทั่วไปแล้ว ตัวผู้นำชุมชน ได้แก่ ประธานชอย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนของส่วนราชการต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลในการชี้แนะและบอกกล่าวชาวบ้าน รวมถึงการให้เป็นตัวนำในการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารและการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลต่อไป

ส่วนการจัดเหตุการณ์พิเศษนั้น ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดก็ได้มีการจัดงานทั้งภายในองค์การบริหารส่วนตำบลและร่วมกับจังหวัด สำหรับภายในองค์การบริหารส่วนตำบลเช่น การจัดงานวันลอยกระทง การจัดงานวันพ่อ การจัดให้มีการคืนกำไรแก่ผู้เสียภาษี เป็นต้น การจัดเหตุการณ์พิเศษเหล่านี้จะทำให้ชาวบ้านเห็นมิติการเคลื่อนไหวขององค์การบริหารส่วนตำบลได้อย่างดี

การใช้สื่อทั้ง 4 ประการร่วมกันนี้จะช่วยอย่างมากต่อการสร้างการรับรู้และเข้าใจถึงแม้จะต้องใช้ระยะเวลานานก็ตาม แต่ก็ต้องยอมรับเพื่อสร้างรากฐานในการปลูกต้นประชาธิปไตยต่อไปในอนาคตที่มั่นคงและยั่งยืน

5. การมีส่วนร่วม ทางองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิก็ได้อาศัยกลไกที่สำคัญในยุคปัจจุบัน ก็คือ การทำเวทีประชาคม เพื่อรับฟังปัญหาและความคิดเห็น รวมถึงความต้องการของชาวบ้าน การเปิดเวทีประชาคมอย่างแท้จริงจะช่วยทำให้ประชาชนเรียนรู้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิได้มีการทำเวทีประชาคมทุกเดือน และทุกหมู่บ้าน โดยจะมีการประชุมในช่วงเวลาตามความเหมาะสม อาจจะใช้ที่ทำการขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือลงไปดำเนินการในหมู่บ้านเลยก็ได้ แต่โดยทั่วไปก็จัดให้มีประชาคมที่ทำการขององค์การบริหารส่วนตำบล เพราะมีความเหมาะสมในหลาย ๆ ด้าน ประกอบกับพื้นที่ของตำบลห้วยกะปิมีการคมนาคมที่สะดวก เส้นทางคมนาคมถึงกัน

การให้อำนาจ (Empowerment) กับชุมชนก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ ในการบริหารงานของท้องถิ่นนั้นยึดหลักในเรื่องการกระจายอำนาจ ถึงแม้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นท้องถิ่นที่เล็กที่สุดและมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดก็ตาม แต่การให้อำนาจกับประชาชนในการจัดการตัวเองก็เป็นสิ่งที่สมควรอย่างยิ่งตามครรลองของการปกครองตามระบอบ

ประชาธิปไตย ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอกก็ได้มีการให้อำนาจกับชุมชนและขอ
ต่างในการจัดการภายในของตนเอง โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอกก็ได้ให้การ
สนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ เช่น งบประมาณ เป็นต้น โดยให้แต่ละชุมชนตั้งองค์กรของตนเอง เช่น
ประธานฯ รองประธานฯ คณะกรรมการ เป็นต้น ซึ่งองค์กรที่ตั้งขึ้นมาก็ร่วมกันบริหารและจัดการ
ตนเอง รวมทั้งช่วยเป็นปากเป็นเสียงที่สามารถสะท้อนถึงความต้องการและปัญหาของชุมชนให้กับ
ผู้บริหารทั้งในระดับองค์การบริหารส่วนตำบลและระดับสูงได้รับรู้รับทราบต่อไป โดยผ่านกลไกที่
สำคัญคือการทำเวทีประชาคม

การให้อำนาจกับชุมชนนั้นมีผลดีหลายประการด้วยกัน ที่สำคัญก็คือการทำให้
ชาวบ้านได้เกิดการเรียนรู้ในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง ได้มีโอกาสในการ
พูดคุยรวมถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ซึ่งก็
น่าจะเป็นผลดีต่อชุมชน การที่ชาวบ้านได้ฝึกวิธีการจัดการตนเองก็ถือว่าเป็นผู้นำใน
ระดับรากหญ้า อันจะพัฒนาต่อไปในระดับที่สูงขึ้น เพื่อสู่ระดับรากแก้วอย่างมีคุณภาพต่อไป
นอกจากนี้แล้วการเรียนรู้ร่วมกันก็จะช่วยในการดำรงอยู่ของความรู้ อันจะทำให้ความรู้ไม่สูญหาย
ชุมชนก็สามารถจัดการความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

การให้อำนาจเท่ากับเป็นการสร้างพลังให้กับชุมชน ดังแนวคิดที่ช่วยเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งที่แสดงถึงพลังอำนาจของชุมชน (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2544, น. 27-29)
ประกอบด้วย

1. การมีผู้นำที่มีความคิดอุดมการณ์และวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน จนสามารถทำให้
สมาชิกในชุมชนทุกคนเห็นประโยชน์ร่วมกัน จึงจะสามารถผลักดันให้ทุกคนเกิดความร่วมมือร่วม
ใจในการสร้างและปฏิบัติการกิจเพื่อบรรลุเป้าหมาย ผลประโยชน์ที่วางไว้
2. ค้นหาศักยภาพของชุมชน ทำวิจัย สร้างฐานข้อมูล และจัดทำตัวชี้วัดการ
พัฒนา
3. สนับสนุนให้ชุมชนจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วม มีการนำปัญหามา
วิเคราะห์กำหนดกิจกรรมการดำเนินงานตามความสามารถของชุมชน
4. การติดตามการประเมินผลการพัฒนา จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์
ความคิดเห็น ร่วมกันสรุปผลและปรับปรุงการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ

สกนธ์ วรรณวิวัฒนา ได้ศึกษาเรื่อง “ระบบการบริหารการเงินการคลังและ
งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” พบว่าในการกระจายอำนาจการคลังสู่องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นได้พยายามแสดงความมุ่งมั่นในการสร้างความเป็นอิสระทางการเงินการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หลักสำคัญประการหนึ่งที่สามารถช่วยเสริมสร้างควมมีประสิทธิภาพในการบริหารการเงินการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือ ความเป็นอิสระในการบริหารการเงินการคลังของท้องถิ่นเอง โดยมีรัฐบาลกลางเป็นผู้มีหน้าที่กำกับดูแลและให้ความช่วยเหลือ

เมื่อระดับชุมชนสามารถเรียนรู้และจัดการความรู้จนกระทั่งมีภูมิคุ้มกันและทำให้เป็นชุมชนที่มั่นคงแล้ว ก็จะเป็นพื้นฐานที่จะส่งผลในระดับที่สูงขึ้น ได้แก่ในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค และระดับประเทศชาติในที่สุด อันเป็นไปตามแนวคิดวงแหวนความมั่นคงทางสังคมที่ว่า การสร้างความมั่นคงทางสังคมจะต้องเริ่มจากระดับฐานรากหรือรากหญ้าเสียก่อน จึงจะส่งผลต่อไปยังระดับสูงต่อไป ถ้าหากระดับรากหญ้าไม่มั่นคงแล้ว ก็จะเป็นสนิมที่เกาะกินและคอยกัดกร่อนสังคมจนอันส่งผลในระดับสูงถัดไป จนกระทั่งสังคมล่มสลายได้ในที่สุด

6. การช่วยเหลือเกื้อกูล การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในระดับปฐมภูมิและระดับทุติยภูมิเป็นภารกิจที่องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการมาโดยตลอด โดยที่ผู้มีส่วนได้เสียในระดับปฐมภูมินี้ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ค่ายทหาร และส่วนราชการในตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้ให้ความช่วยเหลือ เช่น การจัดให้มีนมดื่มสำหรับเด็กประถมปีที่ 1-4 ครบ 100% รวมถึงการสนับสนุนให้ 100% ในระดับประถมปีที่ 5 และประถมปีที่ 6 การใช้นโยบาย"ถ้าต้องการมาเรียน นุ่งกางเกงผืนมาเรียน ก็สามารถเรียนได้" เป็นต้น ส่วนในระดับผู้สูงวัยและผู้พิการ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้มีเงินประจำเดือนเพื่อยังชีพ อันจะได้ไม่เป็นภาระกับครอบครัวที่พักอาศัยมากนัก การจัดให้มีกิจกรรมในวันสงกรานต์ ในระดับชุมชน ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสامยอตกก็ได้จัดสรรงบประมาณชุมชนหรือชอยละ 10,000 บาท ซึ่งเป็นงบประมาณที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสامยอตกได้รับมาจากการชนะประกวดธรรมาภิบาลจากสถาบันพระปกเกล้า โดยที่แต่ละชุมชนสามารถนำเงินดังกล่าวไปใช้ตามกฎหมายเกณฑ์ตามที่กำหนดได้ เนื่องจากถ้าชุมชนหรือชอยเข้มแข็ง สังคมเขาสامยอตกก็จะเข้มแข็งตามไปด้วย และจะส่งผลถึงความเข้มแข็งและมั่นคงในระดับชาติต่อไปในที่สุด

ส่วนค่ายทหารนั้น ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสامยอตกถือว่าเป็นภารกิจที่จะต้องให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ เนื่องจากในพื้นที่ตำบลเขาสامยอตกมีค่ายทหารถึง 8 แห่ง ประชากรในองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสامยอตกโดยส่วนมาเป็นข้าราชการทหารทั้งประจำการและปลดเกษียณ รวมถึงครอบครัวของบุคคลดังกล่าว ดังนั้นจึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสامยอตกได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐต่อหัวมากขึ้นตามไปด้วย ประกอบกับ

ค่ายทหารมีทรัพยากรทั้งทรัพยากรบุคคลและเครื่องมือเครื่องจักรต่าง ๆ ที่สามารถอาศัยหลักการพึ่งพิงซึ่งกันและกันได้ เข้าทำนอง "น้ำพึ่งเรือเรือพึ่งป่า" ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตก็ต้องพึ่งพาอาศัยกลไกในค่ายทหารเพื่อจัดบริการสาธารณะ เช่น กำลังพล สถานที่ เป็นต้น

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับทุติยภูมิ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลรอบ ๆ จังหวัด เป็นต้น ทางองค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้ให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอด เช่นการให้ความช่วยเหลือองค์การบริหารส่วนตำบลรอบข้างในการร่วมมือกันในการกำจัดขยะในพื้นที่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตได้เข้าไป การให้ยืมรถบัลในช่วงวันหยุด เป็นต้น สำหรับการร่วมมือกับทางจังหวัดนั้น ก็ได้รับนโยบายมาจากผู้ว่าราชการจังหวัดมาหลายประการ เช่น การจัดลอยกระทง เป็นต้น การให้ความช่วยเหลือร่วมมือเหล่านั้นนับว่าเป็นผลดีต่อทางองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการทำงาน การสมัครสมานสามัคคี และการเห็นอกเห็นใจกัน และเป็นประโยชน์ในให้ได้มาซึ่งทั้งงบประมาณด้านรายได้และรายจ่ายในที่สุด

การช่วยเหลือเกื้อกูลกันนั้นเป็นพฤติกรรมที่สังคมไทยมีมานานแต่พฤติกรรมเหล่านี้นับวันจะได้รับความสำคัญลดน้อยลง ไม่ว่าจะโดยเหตุผลใดก็ตามที่ทำให้การให้ความสำคัญลดน้อยลง แต่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตได้ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวอย่างสูงมาก เนื่องจากเห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมิได้อยู่ในสุญญากาศ ที่จะต้องมีความเกี่ยวข้องและเกี่ยวเนื่องในเชิงปฏิสัมพันธ์เชิงโต้ตอบกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การอยู่ในร่วมสังคมเดียวกันก็ต้องมีการอาศัยและพึ่งพา มีการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อจรรโลงในสิ่งที่ตั้งถามแก่กลุ่มเป้าหมาย การให้ความช่วยเหลือก็จะเป็นประโยชน์ต่อองค์การบริหารส่วนตำบลได้ในที่สุด ทั้งจะเป็นแบบอย่างที่ดีต่อคนรุ่นถัดไปและองค์การบริหารส่วนตำบลที่อื่นด้วย

การที่ชุมชนจะมีพลังได้นั้นมีองค์ประกอบที่สามารถพิจารณาได้หลายมิติทั้งในเชิงเป้าหมายและกระบวนการ (Bartle, 2003, pp. 1-5) เช่น

- ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Altruism) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้ชุมชนมีพลังเกิดขึ้น เนื่องจากสมาชิกในชุมชนขาดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันแล้ว การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของสมาชิกในชุมชนเพื่อให้เกิดพลังต่อสู้ ก็ยากที่จะเกิดขึ้นได้ แต่อย่างไรก็ตามความเหมาะสมในการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ควรจะอยู่ในระดับใดเป็นประเด็นที่จะต้องให้ความสำคัญเช่นกัน

- ความเชื่อมั่น (Confidence) ความเชื่อมั่นของบุคคลที่มีระหว่างสมาชิกในชุมชนและระหว่างชุมชน ความเชื่อมั่นที่มีให้กับชุมชนว่าสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ หากชุมชนมีความปรารถนาาร่วมกันที่จะทำและจัดการร่วมกัน นอกจากนี้การที่สมาชิกในชุมชนมีเจตคติ

ทางบวก (Positive Attitudes) ความเต็มใจ (Willingness) การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง (Self-reliance) ความต้องการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเอง การหลีกเลี่ยงความเชื่อโชคลาง ความเชื่อมั่นต่อสิ่งเหล่านี้จะทำให้ความเข้มแข็งของชุมชนเพิ่มขึ้น-ภาวะผู้นำ (Leadership) การที่ชุมชนมีผู้นำที่มีพลังอำนาจ มีความสามารถจะนำพาให้ชุมชนขับเคลื่อนไปได้ ความเข้มแข็งของชุมชนยังมีมากขึ้น ผู้นำที่มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน สำหรับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนไม่ใช่เป็นเพียงทำให้ผู้นำเข้มแข็งเท่านั้น ผู้นำจะต้องมีการจัดการ การตัดสินใจของตนที่สอดคล้องเป็นไปตามความต้องการของชุมชนหรือไม่ ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีทักษะ ความเสียสละ ความเต็มใจ และบารมี (Charisma)

- เครือข่าย (Network) การที่เราจะรู้ว่าเรารู้อะไร เราต้องรู้ว่า เรารู้จักใคร ซึ่งสามารถจะเป็นแหล่งของความเข้มแข็งได้ความไว้วางใจ (Trust) ระดับความไว้วางใจซึ่งกันและกันในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างผู้นำกับสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงระดับของการมีการบูรณาการของความซื่อสัตย์ ความพึงพิง การเปิดเผย ความโปร่งใสและความมีคุณค่าในชุมชน หากชุมชนขาดความไว้วางใจต่อกัน จะสะท้อนถึงการเพิ่มความสามารถในความไม่ซื่อสัตย์ การคอร์รัปชัน และความแตกต่างของการใช้ทรัพยากรในชุมชน ซึ่งนำไปสู่ความอ่อนแอของชุมชน ในที่สุด การที่สมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะผู้นำชุมชนจะต้องรู้ว่า บุคคลใดสามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ดังนั้น การมีเครือข่ายที่เข้มแข็งก็จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งตามไปด้วย

- ความเป็นเอกภาพ (Unity) การที่สมาชิกในชุมชนสามารถแบ่งปันความรู้สึกของความเป็นเจ้าของกับความเป็นเอกลักษณ์ เช่น ชนชั้น ฐานะทางสังคม กลุ่ม ชาติพันธุ์ วงศ์ตระกูล หากสมาชิกในชุมชนมีความเข้าใจถึงความแตกต่างและความหลากหลายของบุคคล โดยเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือและการทำงานร่วมกัน เกิดความรู้สึกถึงการมีเป้าหมายร่วมกัน เมื่อชุมชนมีความเป็นหน่วยเดียวกันมากขึ้นเท่าใด ความมีพลังอำนาจของชุมชนก็จะมีมากขึ้น

ซึ่งถ้าหากองค์การบริหารส่วนตำบลมีทุนทางสังคมทั้ง 6 ประการแล้วและมีการนำมาใช้อย่างต่อเนื่องจะเป็นผลดี เนื่องจากยิ่งใช้มากจะไม่เสื่อมค่าการใช้ ดังที่ Ostrom (1999) อธิบายว่าทุนทางสังคมมีคุณสมบัติที่แตกต่างไปจากทุนทางกายภาพ กล่าวคือ ทุนทางสังคม (หมายถึง กิจกรรมร่วมบนพื้นฐานความไว้วางใจและการพึ่งพากัน) ยิ่งใช้มาก กลับเป็นผลดี ไม่เสื่อมค่าตามการใช้ (กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ลักษณะยิ่งใช้ยิ่งดี increasing returns มิใช่ diminishing returns)

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับทุนทางสังคมไว้ดังนี้

H1 : ทูทางสังคมมีคุณสมบัติ “ยิ่งใช้ – ยิ่งเพิ่มค่า” (appreciating social capital)

H2 : การที่มีเครือข่ายของกิจกรรมกว้างขวางเพียงใด ยิ่งมีโอกาสจะประสบความสำเร็จมากขึ้น (dense social networks is more effective)

H3 : ทูทางสังคมอาจจะส่งเสริมหรือขยายวงได้คือปรับตัวจากสภาพ “ทุนน้อย” เมื่อรวมกันกลายเป็น “ทุนทางสังคมขนาดใหญ่”

ภาครัฐ – ภาคธุรกิจ – และภาคประชาชน ความจริงทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่มียู่แล้วดั้งเดิมในสังคมเอเชีย แต่การขยายตัวทางเศรษฐกิจแบบตลาดและการใช้เงินตรา (growth of monetary economy) รวมทั้งการที่มีภาครัฐเข้ามาเป็นผู้นำหรือผู้กำกับระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ภายหลังยุคตื่นตัวการพัฒนา (ตั้งแต่ทศวรรษ 1950s เป็นต้นมา) ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก ทุนทางสังคมที่เคยอุดมในชนบทในอดีตกลับลดลง ในขณะที่ภาครัฐได้เข้ามามีส่วนการจัดการทรัพยากรหลายสิ่งหลายอย่าง ตั้งแต่การจัดการชลประทานหลวงแทนชลประทานราษฎร์ การจัดการศึกษาแทนวัด การจัดการด้านอนามัยและสาธารณสุข การส่งเสริมอุตสาหกรรม มาตรการเร่งรัดพัฒนาชนบท การสร้างปัจจัยขั้นพื้นฐานโดยภาครัฐ ฯลฯ ผลลัพธ์ของการพัฒนาโดยภาครัฐถึงแม้ว่าจะได้ช่วยทำให้มูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติหรือ GDP เพิ่มขึ้น แต่เป็นที่ประจักษ์ว่ามีข้อบกพร่องหลายประการ หัวข้อหนึ่งที่อ้างอิงเสมอ คือภาครัฐสามารถทำให้ทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน ความเหลื่อมล้ำของรายได้/ความมั่งคั่งกลับเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ความยากจนและความแร้นแค้นสำหรับคนจนบางกลุ่มกลับรุนแรงยิ่งกว่าในอดีต (เนื่องจากคนจนบางกลุ่มมีวิถีชีวิตที่พึ่งพิงความอุดมของธรรมชาติ แต่เมื่อสภาพสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติเสื่อมโทรมลง ทำให้การทำมาหากินและวิถีชีวิตของคนจนกลุ่มนี้ผิดเคืองแร้นแค้น (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2547, น. 39-40)

ผลลัพธ์ของการพัฒนาที่ไม่สมหวังเช่นนี้ทำให้หลายฝ่ายคิดว่า ประชาชนไม่สามารถพึ่งภาครัฐหรือพึ่งภาคธุรกิจได้ทุก ๆ เรื่อง เกิดการรวมตัวของประชาชนเป็นองค์กร/สถาบัน เพื่อจะแก้ปัญหาตนเอง เช่น ประชาคมสลัม ประชาคมในชนบท เป็นต้น ผลงานวิจัยของ Dreze and Sen (1995, pp.1-8) เสนอข้อสังเกตว่า (จากประสบการณ์ในประเทศด้อยพัฒนาจำนวนมาก) การขยายโอกาสให้กับประชาชนไม่อาจคาดหวังได้จากระบบตลาดหรือจากรัฐบาลและหน่วยราชการเพียงอย่างเดียว ความสำเร็จส่วนสำคัญได้มาจากการสร้างกิจกรรมสาธารณะร่วมกันของชุมชน

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน หรือ Sustainable Development เป็นคำที่คุ้นเคยสำหรับคนไทยมานานพอสมควรแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นเสมือนแรงบันดาลใจในการเสาะหาหนทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ของปวงชนชาวไทย แนวคิดและหลักการตาม “ทฤษฎีใหม่” ตามกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีแนวทางและหลักการที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งหลักการของทฤษฎีดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงการแปลความหมายในเชิงเกษตรกรรมเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับทุกผู้ทุกสถานการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการด้าน “การพึ่งตนเอง” (self-reliant)

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้เริ่มมีการแพร่หลายอย่างกว้างขวางจนมีการให้คำนิยามการพัฒนาที่ยั่งยืนขึ้นในเอกสาร “Our Common Future” ซึ่งจัดโดย WCSD (World Commission on Environment and development) ในปี ค.ศ.1987 โดยได้คำนิยามของการพัฒนาอย่างยั่งยืนไว้ว่า

“development that meets the needs of the present with out compromising the ability of future generations to meets their own needs”

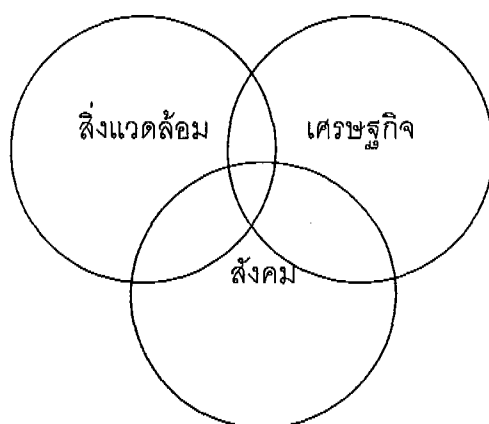
จากแนวคิดการพัฒนาสู่ความยั่งยืนทำให้เกิดกระแสนิยมในการพัฒนาต่าง ๆ โดยเฉพาะแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นแนวทางที่มีความเกี่ยวพันโดยตรงต่อระบบสังคมมนุษย์ และเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยองค์รวมจากสภาพสังคมในปัจจุบัน องค์ประกอบที่สำคัญในสังคมมนุษย์สามารถแบ่งได้ทั้งสิ้น 3 องค์ประกอบ คือ สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ แนวคิดของการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนได้เสนอลักษณะความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งสาม โดยแสดงความสัมพันธ์ของแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนดังกล่าวด้วยการนำมาเขียนเป็นแผนภาพของความสัมพันธ์ที่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางทั้งสิ้น 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์แบบ “weak” และ “strong”

ความสัมพันธ์ทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนแบบ “weak” คือระบบการให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทั้ง 3 อย่างเท่าเทียมกัน โดยการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อเป็นการพัฒนาที่ได้คำนึงถึงองค์ประกอบอย่างครบถ้วนทั้ง 3 ส่วน ส่วนความสัมพันธ์ทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนแบบ “strong” คือระบบสังคมที่ยั่งยืนแบบอุดมคติที่ให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมมากที่สุดในฐานะที่เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุดและยิ่งใหญ่ที่สุด รองลงมาคือสังคม และระบบเศรษฐกิจซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในระบบสังคมมนุษย์ การพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวคิดลักษณะนี้ จะแสดงถึงลักษณะของชุมชนที่มี

ความยั่งยืนกว่าชุมชนในแบบ โดยแสดงความหมายว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจควรอยู่ในกรอบของสังคมและในขณะเดียวกันทั้งสององค์ประกอบก็อยู่ภายในกรอบของสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 6.1 และภาพที่ 6.2

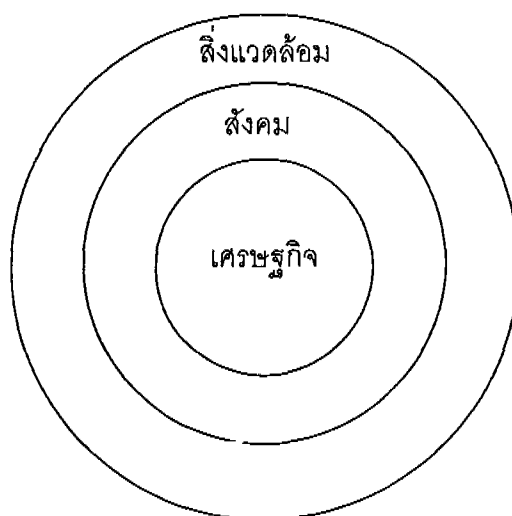
ภาพที่ 6.1

การพัฒนาชุมชนแบบ "weak"

ภาพที่ 6.2

การพัฒนาชุมชนแบบ "weak"

สังเคราะห์การจัดการทุนทางสังคมเพื่อการบริหารการคลัง ขององค์การบริหารส่วนตำบล

จากที่กล่าวมาทั้งสองตำบล ชี้ให้เห็นว่า ทุนทางสังคมได้มีส่วนอย่างมากในการบริหารการคลังขององค์การบริหารส่วนตำบล แม้พัฒนาการของแต่ละแห่งจะมีความไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะบางแห่งก็มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เมื่อมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องการบริหารให้สมตามเจตนารมณ์ตามการจัดการยุคใหม่ก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเงินทองหรือทรัพยากรที่จะต้องสูญเสีย และเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลหลายแห่งขาดความเข้มแข็ง แต่เมื่อมีการทำงานร่วมกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับประชาชน โดยการกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวของภาคประชาชนเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง จึงเท่ากับเป็นการสร้างและใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคม เข้ากับการบริหารจัดการทางการเงินการคลังขององค์การบริหารส่วนตำบล จนทำให้การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

การนำทุนทางสังคมมาใช้ถือว่าเป็นมิติใหม่ของการแก้ปัญหาในระดับรากหญ้าที่ดูเหมือนจะเป็นวิธีการที่จะเหมาะสมและถูกต้องที่สุดภายใต้บริบทในปัจจุบันและอนาคต ผู้ศึกษาจึงขอเสนอตัวแบบการนำทุนทางสังคมมาใช้ในการคลังขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยพิจารณาจากบทบาทเชิงสถาบันในการบริหารทางการเงินการคลังขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้

บทบาทที่ 1 องค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะเป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

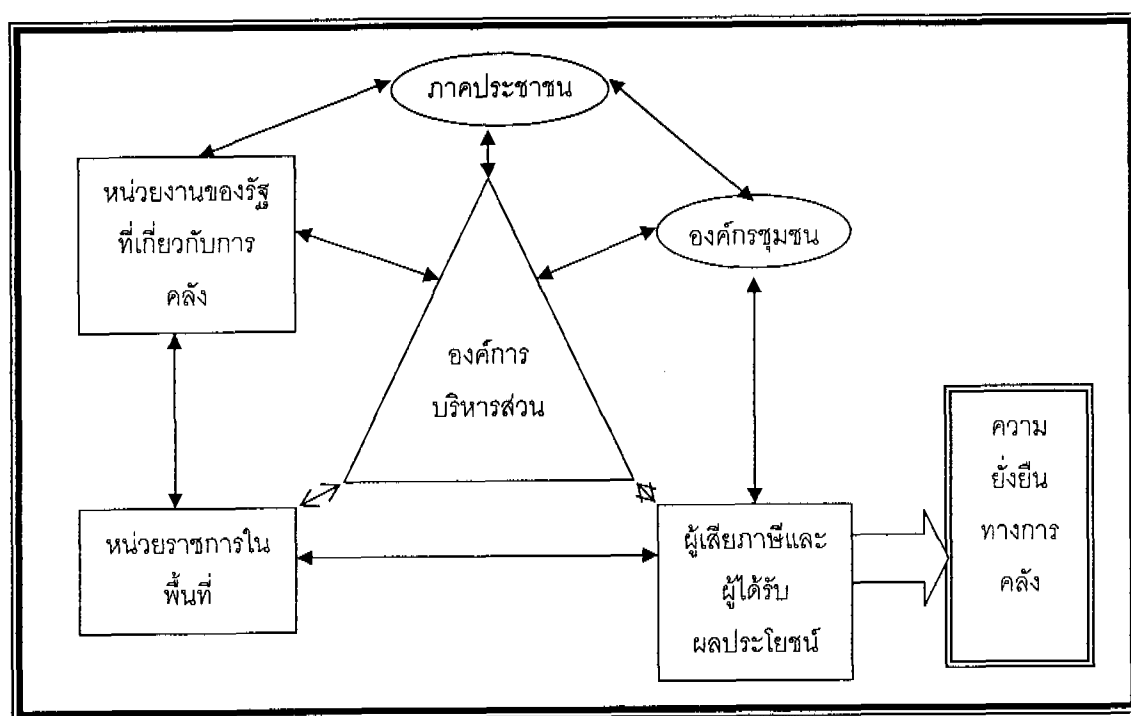
ในกรณีนี้จะมีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมากและมีความสลับซับซ้อนในตัว และเป็นวิธีการที่จะต้องเชื่อมโยงระดับชาติ จึงต้องดำเนินการให้เป็นมาตรฐานที่ยอมรับร่วมกัน กรณีเช่นนี้มักจะเกินขีดความสามารถขององค์การบริหารส่วนตำบลที่จะดำเนินการโดยลำพังหรือเพียงองค์กรเดียว ดังนั้นการสร้างภาคีความร่วมมือในการดำเนินการจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด เพื่อให้การบริหารการคลังสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ จึงเป็นมาตรการสำคัญที่ควรพิจารณา

ในกรณีเช่นนี้องค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นองค์กรหลักในการประสานความร่วมมือจากทุกฝ่าย เพื่อให้ได้งบประมาณรายรับ เช่น เงินอุดหนุนของรัฐบาล ภาษีที่รัฐบาลเป็นผู้จัดเก็บ โครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัด การใช้ทรัพยากรร่วมกับส่วนราชการในพื้นที่ เป็นต้น อาจจะต้องอาศัยศิลปหรือระบบเครือข่ายเป็นสื่อกลางเพื่อให้ได้งบประมาณรายรับและการใช้

ทรัพยากรร่วมกัน การประสานงานจะต้องอาศัยความร่วมมือและความสัมพันธ์ส่วนตัวจึงจะสำเร็จได้
ลักษณะการประสานงานกัน ดังภาพที่ 6.3

ภาพที่ 6.3

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะผู้ประสานงาน

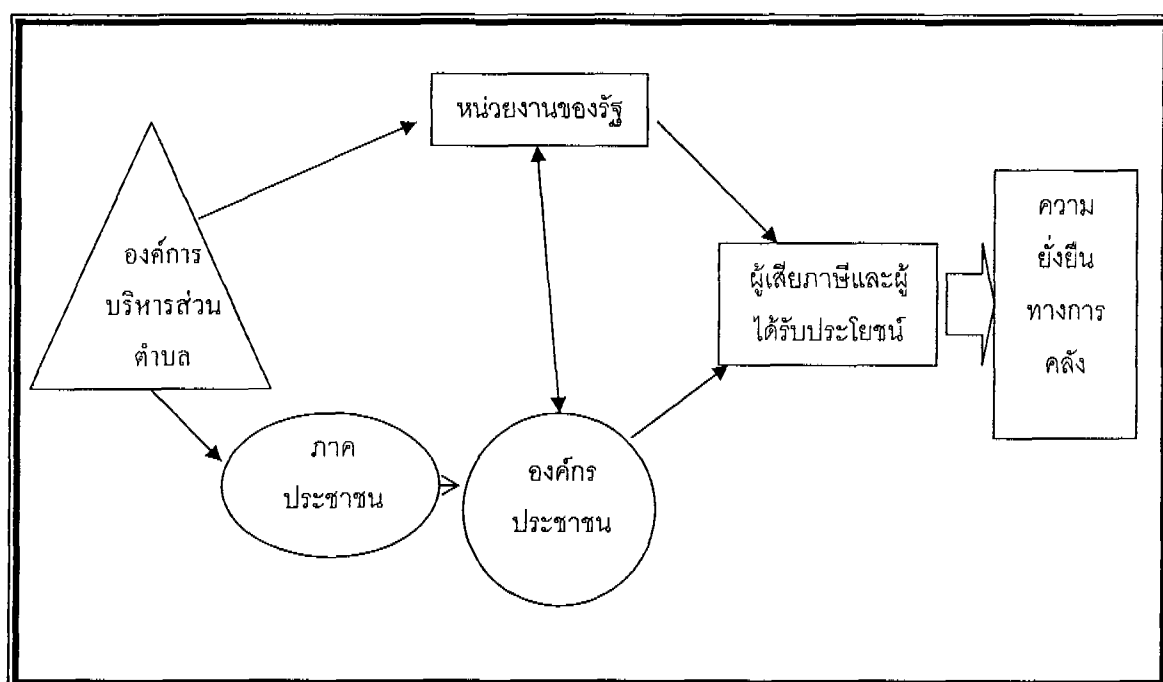
บทบาทที่ 2 องค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะผู้กระตุ้นและให้คำแนะนำ (Facilitator)

ตามบทบาทนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่ในการกระตุ้นให้ภาคประชาชนเห็นความสำคัญ ตัว และอาจจะรวมตัวกันเพื่อนำทุนทางสังคมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ พร้อมทั้งให้การสนับสนุนและประสานการทำงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐเพื่อให้หน่วยงานเหล่านี้ตระหนักในการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่เพื่อร่วมมือกันในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างจริงจัง เช่น การที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดได้ให้กลุ่มแม่บ้านทหารกองพันเสนารักษ์มารวมตัวกันเป็นกลุ่ม ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและการให้ความอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อป้องกันปัญหาการตกเทียวจินค้า ทำให้ขายสินค้าในราคาถูก การกระตุ้นหรือให้คำแนะนำเกี่ยวกับภาษีที่จะต้องเสียให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล หรือการลาดตระเวนของอปพร. ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด เป็นต้น

บทบาทนี้มีความเหมาะสมเมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลขาดกลไกในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่อย่างสมบูรณ์ การร่วมมือกับองค์กรภาคประชาชนจะช่วยอุดช่องโหว่ในการดำเนินการให้เกิดผลเป็นรูปธรรม การดำเนินการเหล่านี้ก็เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุขสบายและมีความปลอดภัยทั้งในชีวิต การดำเนินการลักษณะนี้ก็เพื่อช่วยให้ประชาชนมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการบริการของรัฐ และเมื่อมีการรับบริการก็ควรจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในรูปของภาษี ดังภาพที่ 6.4

ภาพที่ 6.4

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะผู้กระตุ้นและให้คำแนะนำ

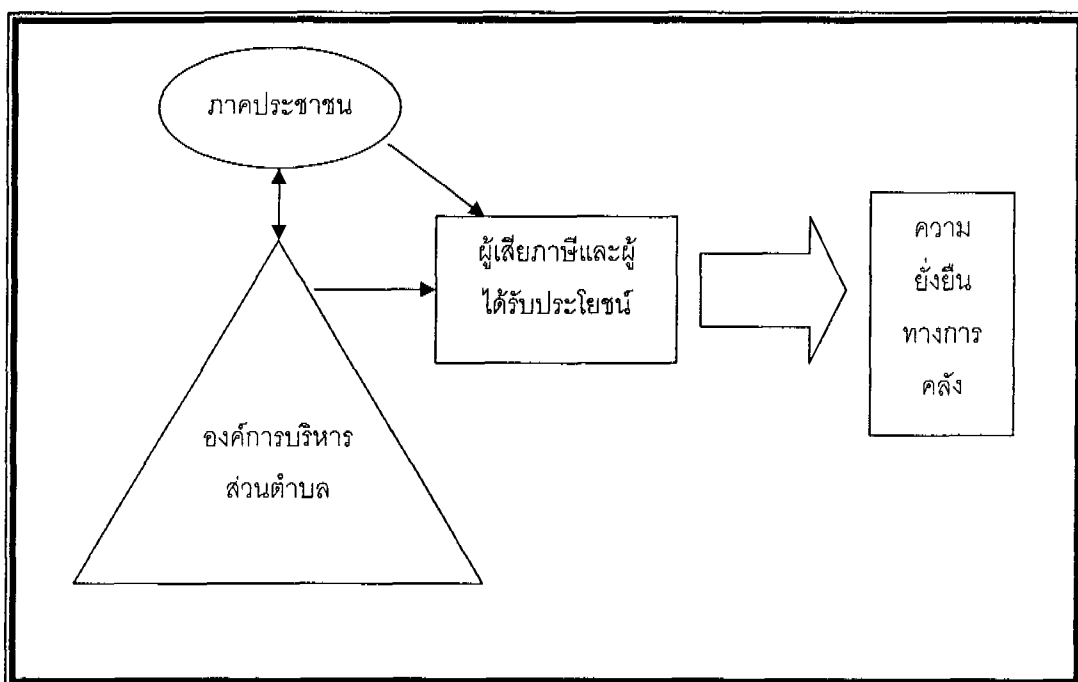
บทบาทที่ 3 องค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะผู้ลงมือดำเนินการ(Doer)

บทบาทนี้้องค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นผู้แสดงหลักในการบริหารการคลังขององค์การบริหารส่วนตำบล กล่าวคือเป็นภารกิจที่จะต้องดำเนินการภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่ที่กำหนด ภาคประชาชนก็คือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและตัวแทนในประชาคมที่จะคอยให้การสนับสนุนเชิงข้อมูลและให้ความร่วมมือกับการปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการบริหารการคลังอย่างจริงจัง เช่น การจัดเก็บภาษีที่ท้องถิ่นจัดเก็บเอง การใช้จ่ายเงิน

งบประมาณตามโครงการ เป็นต้น ภาคประชาชนก็จะคอยให้ข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบลและ
ร่วมดูแลเฝ้าระวัง เพื่อให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเสียภาษีอย่างถูกต้อง ดังภาพที่ 6.5

ภาพที่ 6.5

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะผู้ลงมือดำเนินการ

บทบาทนี้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในกรณีที่มีความขัดแย้งว่าเป็นหน้าที่ตามกฎหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นสิ่งที่อยู่ในขอบเขตอำนาจหน้าที่ องค์การบริหารส่วนตำบลจึงต้องรู้และเข้าในการดำเนินการดังกล่าว การดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีความร่วมมืออย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะการเฝ้าระวัง (Watchdog) ในเรื่องภาษีและการใช้จ่ายอย่างโปร่งใสก็จะเป็นปรากฏการณ์ที่ดีแก่องค์การบริหารส่วนตำบล

บทบาทที่ 4 องค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะเป็นตัวกลาง (Mediator)

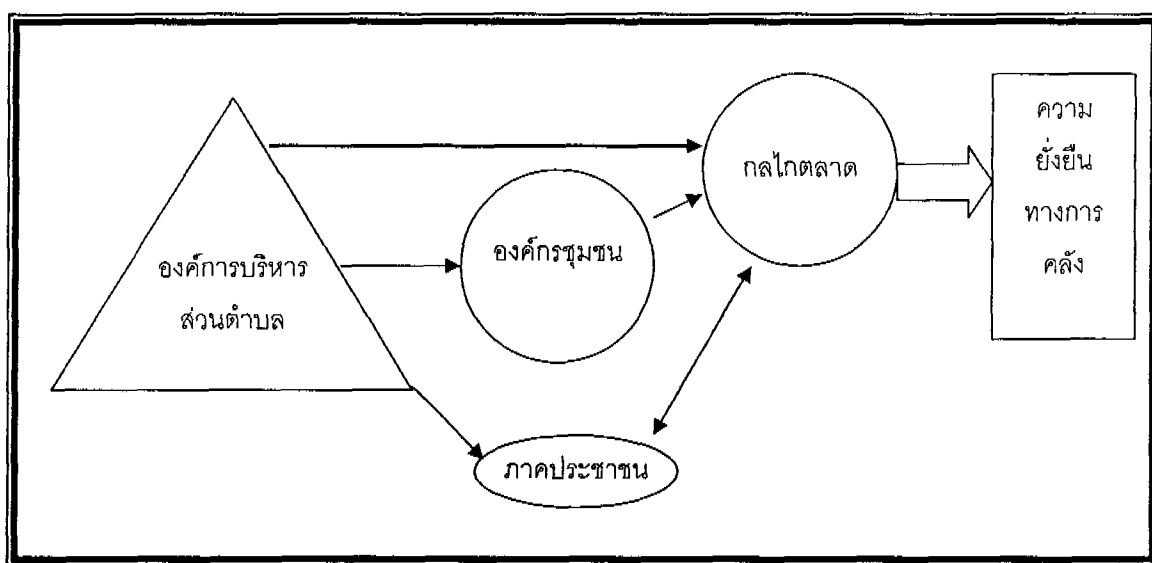
ในบทบาทนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการผลักดันให้เกิดการดำเนินการผ่านกลไกซึ่งจะดำเนินการร่วมกับองค์กรประชาชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้องค์กรประชาชนดำเนินการโดยผ่านกลไกราคา (Price

mechanism) ทั้งนี้องค์การบริหารส่วนตำบลสร้างกลไกราคาดังกล่าวให้เกิดขึ้น เมื่อกลไกดำเนินการแล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเพียงผู้กำกับดูแล

ในกรณีเช่นนี้ การให้อำนาจกับชุมชนหรือขอยทั้ง 32 แห่งขององค์การบริหารส่วนตำบล เขาสามยอด องค์การบริหารส่วนตำบลจะทำหน้าที่เสมือนตลาดกลางที่คอยจัดสรรงบประมาณให้ เมื่อผลการดำเนินการชัดเจนแล้วคือชุมชนสามารถใช้จ่ายเงินอย่างคุ้มค่า มีการดำเนินการต่าง ๆ อย่างถูกต้องก็ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพิ่มมากขึ้นนั่นคือกลไกราคา ซึ่งก็จะมีส่วนช่วยให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เสียภาษีโดยสมัครใจ เนื่องจากมีความชัดเจนในเรื่องของผลย้อนกลับ ผลลัพธ์คือปริมาณรายรับจากภาษีมากขึ้น การใช้จ่ายมีประสิทธิภาพมากขึ้น ความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจขององค์การบริหารส่วนตำบลก็เกิดขึ้น การไม่เข้าร่วมในการปกครองท้องถิ่นก็หมดไป ดังภาพที่ 6.6

ภาพที่ 6.6

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะตัวกลาง

อาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลควรจะแสดงบทบาท 4 ด้านด้วยกัน ดังภาพที่ 6.7

ภาพที่ 6.7

ตัวแบบของการบริหารงานการคลังขององค์การบริหารส่วนตำบล

